

CAUZELE RĂSPÎNDIRII NIHILISMULUI JURIDIC ANALIZATE PRIN PRISMA REALITĂȚII SOCIO – POLITICE ȘI JURIDICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Rita MUNTEANU,
doctor în drept, lector universitar – UASM

SUMMARY

Social nihilism represents the phenomenon of denial and repudiation of any existing value of the human society, regardless of the scope and field of activity. As a generic concept, legal nihilism is a form of social nihilism, i.e. the existence of legal nihilism is inconceivable outside social nihilism, which is a prerequisite for the emergence, evolution and development of legal nihilism. In this study we propose a specific approach and analysis of the spread of legal nihilism in Moldova and its causes.

Keywords: social nihilism, legal nihilism, state, law, legal conscience, social conscience.

REZUMAT

Nihilismul social reprezintă fenomenul de combatere, negare și renegare a oricărei valori existente în societatea umană, indiferent de sferă de aplicare și de domeniul de activitate. În calitate de concept generic, nihilismul juridic este o formă a nihilismului social, adică existența nihilismului juridic este de neconceput în afara nihilismului social, anume cel din urmă reprezintă o premisă a apariției, evoluției și dezvoltării nihilismului juridic. În studiul ce urmează ne propunem o abordare și o analiză specifică, succintă a cauzelor răspîndirii nihilismului juridic în Republica Moldova.

Cuvinte cheie: nihilism social, nihilism juridic, stat, drept, conștiință juridică, conștiință socială.

Introducere. În ultima perioadă în literatura juridică și nu numai, se acordă o atenție deosebită fenomenului nihilism, sub toate formele sale de manifestare, atenția dată este datorată imixtiunii fenomenului nihilism în realitatea socială, politică și juridică din Republica Moldova. Nihilismul constituie una dintre cele mai conflictuale, paradoxale și epatante manifestări ale conștiinței sociale. Ca produs intelectual, nihilismul este construit pe negare, el parazitează pe veșnica nemulțumire a individului de propriul statut, de condiții de viață sau bunăstarea materială. O asemenea cultură nu este dotată cu valori permanente și deci este efemeră. Imperfecțiunea legii generează evoluția nihilistă, ea este o sursă, un motiv al procesului de căutare a noilor soluții juridice. Nihilismul juridic este un indicator, o reflecție a calității dreptului, a interpretării acestuia și a punerii lui în aplicare. Reieșind din această situație, articolul vom încerca să ne expunem unele viziuni teoretice și practice în ceea ce privește cauzele răspîndirii nihilismului juridic în realitatea socio-politică și juridică a societății noastre.

Materiale utilizate și metode aplicate. Pentru atingerea scopului propus, au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: comparativă, deductivă, inductivă, metoda sistematizării, analiza și sinteza. Ca suport științific și normativ au fost folosite lucrările savanților din Republica Moldova și Federația Rusă, actele normative ale R. Moldova.

Rezultate obținute și discuții. Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil [1], care la etapa actuală trece printr-o perioadă de tranziție de la sistemul socialist de construcție a societății, la acceptarea normelor și principiilor democratice. Continuarea procesului de democratizare în Republica Moldova este posibilă numai în cazul, în care dreptul va deveni una din pîrghiile cele mai eficiente de reglementare a activității oamenilor și a relațiilor lor sociale. Vorbim aici de o nouă calitate a societății moldovenești, unde este realizată supremația legislației, de care este legată activitatea tuturor organelor guvernamentale, inclusiv și cele de nivel înalt. Aceasta este esența unui stat de drept, în care fiecare cetățean și persoană juridică este protejată de legea în vigoare,

care reglementează la rîndul său folosirea acestora de către organele de stat, astfel ar trebui să se manifeste realitatea juridică din țara noastră.

Realitatea juridică reprezintă un anumit domeniu al vieții sociale, condiționată de însăși existența dreptului ca atare, dar și a impactul său asupra relațiilor sociale. Ea este o formă a realității sociale, și constă din ideal și material, sau mai bine zis din idealism și materialism. Domeniul idealismului este determinat de conștiință, iar zona materialismului de practicile sociale. În ceea ce privește realitatea juridică, materialismul și idealismul se manifestă sub formă de conștiință juridică, legislație, punere în aplicare a legii și dezvoltarea culturii juridice. Enumerînd diferite fenomene juridice ce sunt interdependente la nivel de legitate, astfel încît modificările în unele fenomene necesită modificări corespunzătoare în alte fenomene din realitatea juridică [6, p.3-16].

Conștiința socială ca un fenomen al realității sociale are diferite forme: conștiință politică, morală, națională, estetică, religioasă, și juridică. Unul dintre factorii care au un impact negativ asupra modului de formare a conștiinței juridice

este prezența simptomelor în cadrul societății a nihilismul juridic. Ca și fenomen a realității juridice acesta își are rădăcinile în perioada regimurilor totalitare, însă abia recent el a devenit subiect de studiu a diferitor investigații și cercetări juridice. Trebuie de menționat că nihilismul juridic reprezintă atitudinea sceptică și negativă față de drept, lipsa de încredere în potențialul său de a rezolva probleme sociale, în conformitate cu justiția socială. Răspîndindu-se din sfera relațiilor de zi cu zi a oamenilor, la cele mai înalte organele legislative ale statului. Nihilismul juridic reprezintă un obstacol în calea construirii și constituirii statului de drept, deoarece el se manifestă printr-o lipsă de încredere și respect față de drept, sau chiar disprețul față de acesta[7].

Motivetele (cauzele) răspîndirii nihilismului juridic sunt foarte diverse[2]:

1. Rădăcinile istorice:

– care sunt o consecință naturală a autocrației seculare, masele de oameni ce erau lipsiți de drepturile și libertățile fundamentale, de legislația represivă și justiția imperfectă.

– sistemul juridic, care a fost dominat de metodele administrative de comandă, legile și reglementările secrete și semi-secrete, constituția și alte careva legi democratice aveau un rol mai mult declarativ decît normativ, fapt ce a dus la scăderea respectului față de drept ca atare.

– ajustarea cantitativă și calitativă a sistemelor juridice din trecut la perioada de tranziție, criza legislativă, mecanismul și durata de implementare a tuturor reformelor, inclusiv cea din sistemul judiciar.

2. Conținutul legilor[8]. Statul în calitate de purtător de cuvânt al interesului public nu poate fi în conflict cu interesele particulare, așa cum legile adoptate, în general, purtînd un caracter conservator, nu au un efect direct. Din acest considerent legile nu corespund întotdeauna cu

interesele specifice ale individului, mai ales dacă acest interes este unul greșit înțeles. În unele cazuri, dintr-un motiv sau altul organul de legiferare nu poate exprima în mod adecvat interesele societății și ale statului în materie de drept. Drept urmare, există erori în legislație, care agravează situația. Dacă legile existente sunt departe de interesele cetățenilor, nu este surprinzător faptul că aceștia nu sunt interesați și de implementarea acestora. Este greu să ne așteptăm că vor fi realizate și legile, care, în practică pot fi ușor adaptate pentru a încălca drepturile cetățenilor.

3. Joacă un rol negativ și simpla necunoașterea legii. Actuale sunt și în prezent cuvintele lui I.A. Ilin despre faptul că: „Oamenii care sunt ignoranți față de țara lor, au un mod extra-legal de viață ... se mulțumesc cu cunoștințe rudimentare ale dreptului. Oamenii ... trebuie să cunoască legile cu demnitatea, aceasta este o parte a vieții juridice. Așadar este absurd și foarte periculoasă situația în care populația unei țări nu are acces liber la cunoașterea dreptului. Omului ca ființă spirituală îi este imposibil de a trăi pe pământ fără drept”[5, p.165-167].

4. Rolul tradițiilor în ceea ce privește legea și care (tradițiile) sunt transmise din generație în generație și sunt greu de depășit. Este vorba despre înțelegerea valorii legii și inadmisibilitatea neglijenței sale. Avînd în vedere defectele legilor în sine, a devenit un obicei în a se opune cerinței de a respecta legea – cerințele de efectuare a justiției (dreptății). În cadrul societății noastre raportate la realitatea zilei de azi s-a creat deja o părere, pot spune chiar o axiomă, că dreptatea, justiția este mai presus de lege. Legile în sine trebuie să fie evaluate din punctul de vedere al justiției, dreptății, iar în cazul în care autoritatea de aplicare a acestora acționează contrar legii, dar este corectă și justă, nimeni nu va condamna acțiunile sale. Cu părere

de rău, legea ca o valoare în sine, nu a devenit încă parte din conștiința juridică a cetățenilor noștri. Iar în Republica Moldova ținându-se cont de toate premisele, politice, economice, juridice, sociale, dar și de altă natură, acest fapt este greu de imaginat că va deveni în curînd o realitate.

5. Practica de aplicare a dreptului nu în mică măsură contribuie la extinderea bazei sociale a nihilismului juridic. Nu putem să nu menționăm că există situații în viață care pot să schimbe opinia publică cu privire la atitudinea condescendentă, binevoitoare față de lege, pe posibilitatea și dorința de a o încălca[3]. Exemple pot fi date destule, începînd cu reținerea în timp a remunerării salariale, cu calitatea proastă a serviciilor medicale prestate, cu lipsa finanțării micului bussines, rata șomajului și terminînd cu nivelul scăzut al procesului educațional (ca politică de stat) mediocră. Acestea fiind spuse, trebuie de menționat că cu cît condițiile de viață ale cetățenilor noștri sunt mai rele, cu atît mai puțin au ei încredere în lege și sunt dispuși să o respecte.

6. Foarte multă lume este destabilizată și uimită de neputința și impotența organelor de drept dar și a legii ca atare în fața criminalizării rapide a societății, a multitudinii de infracțiuni grave și excepționale de grave ce ne zguduie societatea. În condițiile neputinței clare a legii și dreptului ca atare, apare ideea că puterea (forța) este mai presus de lege. Printre antreprenorii noștri apar și dintre acei (marea lor majoritate) la care se prefigurează ideea că în caz de apariție a unui conflict cu un debitor sau altul, conflictul poate fi soluționat nu de organele de drept ale statului ci de un alt “agent economic” particular (În Republica Moldova astfel de agenți economici sunt din ce în ce mai mulți, și ce este mai paradoxal este faptul că statul le dă „undă verde”), fapt ce în cele din urmă duce la apariția unei

noi ramuri, aspect a nihilismului juridic.

Susținem opinia autorului N.I. Matuzov conform căreia nihilismul juridic este un fenomen complex și multidimensional, dar esența lui se manifestă, în general, prin atitudinea negativă și lipsită de respect față de drept, lege, ordine normativă, dar în ceea ce privește izvoarele (cauzele) principale, acestea sunt: ignoranța juridică, indolența, lipsa de experiență, progresul lent sau chiar regresul, lipsa de cultură juridică a marii majorități a populației[6, p.13].

În aceiași ordine de idei continuă autoarea S.G. Zubanova, care consideră în calitate de cauze oficiale ale apariției nihilismului juridic următoarele[9, p.83]:

- Caracterul despotice al puterii statale;
- Specificul dezvoltării istorice a statului;
- Utilizarea unei legislații represive;
- Lacunele existente în legislație, în sistemul de drept;
- Existența unor metode administrative de comandă în sfera politică și economică a societății;
- Lipsa în statul dat al tradițiilor democratice și de drept;
- Existența unei perioade de tranziție care generează dificultăți și probleme în sistemul de drept.

Dreptul ca instituție, ca concept nu se bucură de încredere atunci când se consideră că numai cei bogați și puternici pot găsi adevărul în instanță.

O cauză aparte a răspîndirii nihilismului juridic pot fi ideile promovate de unii juriști în cadrul doctrinelor interne, cu privire la dreptul natural, adică punerea în opoziție a dreptului și a legii. Faptul că nu toate legile sunt umane, a fost utilizată de adepții acestei doctrine pentru formularea teoriei despre posibilitatea de non-conformitate a acelor legi care nu sunt în concordanță cu Dreptul. Marele patos a umanității conceptului dat privind punerea în opoziție a

legii și a dreptului se transformă în nihilism juridic. Ideea constă în faptul că, în conformitate cu acest concept, cineva trebuie să preia funcția de a decide dacă legea este o lege ideală (sau, mai degrabă coincide cu idealurile dreptului.) Dar în mod echivoc rezolvarea problemei date s-a stopat în momentul deciderii cui, sau mai bine zis cine trebuie să dețină acest drept. Încercarea anumitor persoanelor fizice, grupuri, instituții ale statului, pentru a-și atribui astfel de drepturi nimic bun societății nu a dat.

Istoricul american G.J. Berman scrie despre faptul că întreaga societate se confruntă la moment cu o criză fără precedent a valorilor juridice, criză ce pune în pericol întreaga tradiție a dreptului[4, p.386]. Ne atenționează totodată că este imposibil de demonstrat științific acest fapt, deoarece el face parte din categoria fenomenelor ce pot fi doar simțite intuitiv. Criza aceasta se manifestă, după cum afirmă același autor prin înlocuirea gândirii juridice tradiționale cu așa numitul cinism socio – juridic. Astfel, vechile concepții și postulate juridice, cum ar fi: unitatea structurală a dreptului, caracterul său continuu, rădăcinile sale religioase, calitățile transcendente dispar treptat nu doar din gândirea filozofilor contemporani sau a legiuitorilor, judecătorilor, avocaților, profesorilor, juriștilor, ele se pierd și din conștiința cetățenilor, a poporului în întregime și mai mult decât atât, existența lor devine tot mai vagă chiar și în cadrul sistemului de drept.

Concluzii. Reflectînd asupra celor menționate, autorul a ajuns la concluzia că nihilismul juridic reprezintă un comportament de ignorare cu bună știință a dreptului efectiv, dar care nu poartă semnele unei infracțiuni intenționate. Acest fenomen este una dintre cele mai răspîndite forme ale conștiinței juridice deformate și, ca fenomen social, se înfîlnește sub formă de indiferență, scepticism, neîncrederea în

drept, atitudine ostilă față de norma juridică.

În procesul cercetării temei, am ajuns la concluzia că cauzele primordiale ale nihilismului juridic sunt:

- natura opresivă a puterii de stat;
- caracteristica istorică a dezvoltării statului;
- utilizarea legislației represive;
- lacunele din legislație și din sistemul juridic;
- disponibilitatea metodelor administrative de comandă în sferile politice și economice ale societății;
- lipsa tradițiilor democratice și juridice naționale;
- perioadă de tranziție care a cauzat dificultăți în sistemul juridic.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 18.08.1994.
2. <http://revolution.allbest.ru/law/00177833.html> (vizitat 27.04.2016)
3. <http://www.moldovenii.md/md/section/529> (vizitat 25.04.2016)
4. Берман Г. Западная традиция права: эпоха формирования Инфра-М, Издательство МГУ, Норма, 1998. 624 с.
5. Ильин И.А. Общее учение о праве и государстве. О сущности правосознания. М., 1994, с. 165-166.
6. Матузов Н.И. Правовой нигилизм и правовой идеализм как две стороны одной медали // Правоведение, №2, 1994. с. 3-16.
7. Рамин Осман оглы. “Основы правосознания”, Краснодар, 2010. <http://www.bestreferat.ru/referat-154675.html>
8. Теория государства и права: Учебник / Под ред. В.К. Бабаева.— М.: «Юристъ», 2005.— 592 с.
9. Зубанова С.Г. Теория государства и права (самое главное). М.: 2012. 90с. <http://be5.biz/pravo/tzsg/83.htm> (vizitat 12.05.2012)